YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)
10 päivänä lokakuuta 1996 *

Asiassa C-78/95,

jonka Hoge Raad der Nederlanden on Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen toimivallasta tulkita tuomioistuimen toimivallasta ja tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27 päivänä syyskuuta 1968 tehtyä yleissopimusta 3 päivänä kesäkuuta 1971 tehdyn pöytäkirjan mukaisesti saattanut yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Bernardus Hendrikman

ja

Maria Feyen

vastaan

Magenta Druck & Verlag GmbH

ennakkoratkaisun tuomioistuimen toimivallasta ja tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27 päivänä syyskuuta 1968 tehdyn yleissopimuksen (EYVL 1972, L 299, s. 32), sellaisena kuin se on muutettuna Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä 9 päivänä lokakuuta 1978 tehdyllä liittymissopimuksella (EYVL L 304, s. 1, ja yleissopimus, sellaisena kuin se on muutettuna, s. 77), 27 artiklan 1 ja 2 kappaleen sekä 29 artiklan tulkinnasta,

* Oikeudenkäyntikieli: hollanti.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja J. C. Moitinho de Almeida sekä tuomarit C. Gulmann, D. A. O. Edward, P. Jann (esittelevä tuomari) ja M. Wathelet,

julkisasiamies: F. G. Jacobs,
kirjaaja: hallintovirkamies L. Hewlett,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Hendrikman ja Feyen, edustajanaan asianajaja W. Heemskerk, Haag,

— Kreikan hallitus, asiamiehinään valtion oikeudellisen neuvoston avustava oikeudellinen neuvonantaja V. Kontolaimos ja ulkoasiainministeriön yhteisön oikeuden riita-asioiden yksikön tieteellinen erityisavustaja S. Chala,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään oikeudellisen yksikön virkamies P. van Nuffel,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Saksan hallituksen, asiamiehenään liittovaltion oikeusministeriön ministerialrat J. Pirrung, Kreikan hallituksen, asiamiehinään V. Kontolaimos ja S. Chala, ja komission, asiamiehenään P. van Nuffel, esittämät suulliset huomautukset 23.5.1996 pidetyssä istunnossa,

kuultuaan julkisasiamiehen 4.7.1996 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Hoge Raad der Nederlanden on 10.3.1995 tekemällään ja yhteisöjen tuomioistuimeen 16.3.1995 saapuneella päätöksellään esittänyt Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen toimivallasta tulkita tuomioistuimen toimivallasta ja tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27 päivänä syyskuuta 1968 tehtyä yleissopimusta 3 päivänä kesäkuuta 1971 tehdyn pöytäkirjan mukaisesti kolme ennakkoratkaisukysymystä, jotka koskevat mainitun yleissopimuksen (EYVL 1972, L 299, s. 32), sellaisena kuin se on muutettuna Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä 9 päivänä lokakuuta 1978 tehdyllä liittymissopimuksella (EYVL L 304, s. 1, ja yleissopimus, sellaisena kuin se on muutettuna, s. 77, jäljempänä yleissopimus), 27 artiklan 1 ja 2 kappaleen sekä 29 artiklan tulkintaa.

2 Nämä kysymykset on esitetty oikeudenkäynnissä, jossa vastapuolina ovat Hendrikman ja Feyen (jäljempänä Hendrikmanit), kotipaikka Haag, ja saksalainen yhtiö Magenta Druck & Verlag GmbH (jäljempänä Magenta), kotipaikka Krefeld, Saksa. Tämä oikeudenkäynti koskee Landgericht Krefeldin 2.4.1991 antaman tuomion sekä Amtsgericht Nettetalin (Saksa) 12.7.1991 antaman *Kostenfestsetzungsbeschluß*in (oikeudenkäyntikuluista tehty päätös) täytäntöönpanoa Hendrikmaneja vastaan Alankomaissa. Nämä kaksi tuomiota annettiin 17.9.1991 heille tiedoksi.

3 Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhagen puheenjohtaja antoi 14.1.1992 tekemällään päätöksellä luvan näiden tuomioiden täytäntöönpanoon Alankomaissa.

Hendrikmanit vastustivat tätä lupaa vetoamalla yleissopimuksen 27 artiklan 1 ja 2 kappaleeseen väittäen, etteivät he olleet koskaan saaneet haastehakemusta ja etteivät he ole olleet pätevästi edustettuina saksalaisissa tuomioistuimissa.

4 Yleissopimuksen 27 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Tuomiota ei tunnusteta:

1. jos tunnustaminen on vastoin sen valtion oikeusjärjestyksen perusteita (ordre public), jossa tuomioon vedotaan;

2. jos tuomio on annettu poisjäänyttä vastaajaa vastaan, eikä haastehakemusta tai vastaavaa asiakirjaa ole annettu asianmukaisesti tiedoksi niin hyvissä ajoin, että hän on voinut valmistautua vastaamaan asiassa;

3. jos tuomio on ristiriidassa sellaisen tuomion kanssa, joka on annettu samojen asianosaisten välillä siinä valtiossa, jossa tunnustamista pyydetään;

— —"

5 Hendrikmanien mukaan Magenta on heidän tietämättään pannut vireille Saksassa oikeudenkäynnin, jossa päädyttiin näihin kahteen tuomioon. Heidän mukaansa oikeudenkäynti koski kahden ilman valtuutusta toimineen henkilön heidän nimis-

sään tekemän kirjepaperitilauksen maksamista. Vastaavasti nämä kaksi henkilöä olivat ilman valtuutusta antaneet Hendrikmanien nimissä toimeksiannon asianajajille edustaa näitä oikeudenkäynnissä.

6 Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage antoi 2.2.1994 tuomion, jossa se katsoi vastaväitteet perusteettomiksi. Sen mukaan yleissopimuksen 29 artikla, jonka mukaan "ulkomaista tuomiota ei saa sen sisältämän asiaratkaisun osalta ottaa missään tapauksessa uudelleen tutkittavaksi", estää sen tutkimisen, olisiko saksalainen tuomioistuin voinut arvioida, olivatko kyseiset asianajajat pätevästi valtuutettuja.

7 Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage katsoi toisaalta, että 27 artiklan 1 kappaletta voitiin soveltaa ainoastaan, jos alkuperävaltion laissa ei annettu mitään muutoksenhakumahdollisuutta asianosaiselle, joka ei ollut tietoinen häntä vastaan vireille pannusta oikeudenkäynnistä ja joka ei ollut pätevästi edustettuna, taikka jos tämä asianosainen ei käytännössä voinut käyttää oikeuttaan muutoksenhakuun. Tässä asiassa *Zivilprozeßordnung*in (Saksan siviiliprosessilaki) 579 pykälän 4 momentissa ja 586 pykälässä annettiin tämän kansallisen tuomioistuimen mukaan Hendrikmaneille mahdollisuus vaatia puutteellisen edustuksen vuoksi tuomion kumoamista yhden kuukauden määräajassa tiedoksiantamisesta. He eivät kuitenkaan käyttäneet tätä muutoksenhakukeinoa.

8 Arrondissementsrechtbank te 's-Gravenhage katsoi myös, että Hendrikmanit eivät voineet vedota yleissopimuksen 27 artiklan 2 kappaleeseen, koska tässä asiassa kyse ei ollut poisjäänyttä vastaajaa vastaan annetusta tuomiosta.

9 Hendrikmanit valittivat tästä tuomiosta edelleen Hoge Raad der Nederlandeniin.

10 Hoge Raad on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Onko Brysselin yleissopimuksen 29 artiklaa tulkittava niin, että sen valtion tuomioistuimen, jossa tuomioon vedotaan, on täysin pidättäydyttävä tutkimasta sitä, onko vastaaja ollut pätevästi edustettuna alkuperävaltiossa käydyssä oikeudenkäynnissä, vaikka siinä oikeudenkäynnissä tuomioistuin ei ollutkaan ottanut kantaa tähän seikkaan?

2) a) Onko Brysselin yleissopimuksen 27 artiklan 1 kappaletta tulkittava niin, että se estää tunnustamasta toisessa sopimusvaltiossa annettua tuomiota, jos vastaaja ei ole ollut pätevästi edustettuna kyseisessä oikeudenkäynnissä eikä ole ollut edes siitä tietoinen, vaikka hän on jälkikäteen saanut tiedon annetusta tuomiosta ja vaikka hän on jättänyt hakematta muutosta tähän tuomioon alkuperävaltion menettelyä koskevien säännösten mukaisesti?

2) b) Onko tässä asiassa merkitystä sillä, että määräaika muutoksenhaulle on yksi kuukausi siitä, kun tuomio annettiin vastaajalle tiedoksi?

3) Onko Brysselin yleissopimuksen 27 artiklan 2 kappaletta tulkittava niin, että sitä sovelletaan silloinkin, kun tuomioita ei tosin ole annettu poisjäänyttä vastaajaa vastaan, mutta haastehakemusta tai vastaavaa asiakirjaa ei ole annettu vastaajalle asianmukaisesti tiedoksi hyvissä ajoin, eikä hän ole ollut oikeudenkäynnissä pätevästi edustettuna?"

11 Koska ennakkoratkaisukysymykset esittänyt tuomioistuin ei ole erityisen täsmällisesti selostanut näytetyksi katsomiaan tosiseikkoja, on heti korostettava, että yhteisöjen tuomioistuimen vastaukset ovat merkityksellisiä ainoastaan siinä tapauksessa, että olosuhteet ovat tosiasiallisestikin olleet sellaiset, kuin pääasian kantajat ovat väittäneet.

12 Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu on tarkoituksenmukaisinta aloittaa kolmannesta kysymyksestä.

Kolmas kysymys

13 Kolmannella kysymyksellään ennakkoratkaisukysymykset esittänyt tuomioistuin kysyy ennen kaikkea sitä, sovelletaanko yleissopimuksen 27 artiklan 2 kappaletta tuomioihin, jotka on annettu sellaista vastaajaa vastaan, jolle haastehakemusta tai vastaavaa asiakirjaa ei ole annettu asianmukaisesti tiedoksi hyvissä ajoin ja joka ei ole ollut oikeudenkäynnissä pätevästi edustettuna, kun tuomioita ei ole annettu yksipuolisina, koska asiaa alun perin käsitelleeseen tuomioistuimeen oli saapunut henkilö, joka oli väittänyt edustavansa vastaajaa.

14 On aluksi korostettava, että 27 artiklan 2 kappaleen perusteella tuomioistuin, jossa tuomioon vedotaan, voi kieltäytyä tunnustamasta tuomiota ainoastaan useiden edellytysten täyttyessä: haastehakemusta tai vastaavaa asiakirjaa ei ole annettu asianmukaisesti tiedoksi hyvissä ajoin ja vastaaja on jäänyt pois oikeudenkäynnistä tuomioistuimessa, jossa asiaa alun perin käsiteltiin. Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin on saattanut yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi ainoastaan tätä toista edellytystä koskevat kysymykset.

15 On seuraavaksi todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan 27 artiklan 2 kappaleen tavoitteena on sen varmistaminen, ettei yleissopimuksen perusteella tunnusteta tai panna täytäntöön tuomiota, jos vastaajalla ei ole ollut mahdollisuutta puolustautua tuomioistuimessa, jossa asiaa alun perin käsiteltiin (asia 166/80, Klomps, tuomio 16.6.1981, Kok. 1981, s. 1593, 9 kohta ja asia C-172/91, Sonntag, tuomio 21.4.1993, Kok. 1993, s. I-1963, 38 kohta).

16 Saksan hallituksen mukaan puolustautumisoikeuksia on kunnioitettu, jos asianajaja, vaikka ilman pätevää toimeksiantoa, esiintyy vastaajien puolesta, sillä tuomioistuimen on voitava luottaa asianajajan ilmoitukseen siihen asti, kunnes valtuutuksen puuttuminen on osoitettu.

17 Tätä näkemystä ei voida hyväksyä.

18 Jos vastaaja ei näet ole tietoinen häntä vastaan vireille pannusta oikeudenkäynnistä, jossa vastaajan puolesta asiaa alun perin käsittelevässä tuomioistuimessa esiintyy ilman valtuutusta toimiva asianajaja, hänen on täysin mahdotonta puolustautua. Sen vuoksi hänen on katsottava jääneen pois oikeudenkäynnistä 27 artiklan 2 kappaleen tarkoittamalla tavalla, vaikka oikeudenkäynti asiaa alun perin käsitelleessä tuomioistuimessa on ollut kontradiktorinen. Tuomioistuimen, jossa tuomioon vedotaan, on tarkastettava, ovatko olosuhteet olleet tällä tapaa poikkeukselliset.

19 Tätä päätelmää ei horjuta se, että *Zivilprozeßordnung*in 579 pykälän 4 momentin ja 586 pykälän perusteella Hendrikmaneilla olisi ollut mahdollisuus vaatia puutteellisen edustuksen vuoksi tuomion kumoamista yhden kuukauden määräajassa tiedoksiantamisesta.

20 Merkityksellinen hetki vastaajan puolustautumisen kannalta on näet se hetki, jolloin asia tulee vireille. Mahdollisuus käyttää myöhemmin muutoksenhakukeinoja sellaista yksipuolista tuomiota vastaan, joka on jo täytäntöönpanokelpoinen, ei voi olla tuomiota edeltävään puolustautumiseen rinnastettavissa oleva keino (asia C-123/91, Minalmet, tuomio 12.11.1992, Kok. 1992, s. I-5661, 19 kohta).

21 Kolmanteen kysymykseen on siten vastattava, että yleissopimuksen 27 artiklan 2 kappaletta sovelletaan tuomioihin, jotka on annettu sellaista vastaajaa vastaan, jolle haastehakemusta tai vastaavaa asiakirjaa ei ole annettu asianmukaisesti tiedoksi hyvissä ajoin ja joka ei ole ollut oikeudenkäynnissä pätevästi edustettuna, kun tuomioita ei ole annettu yksipuolisina, koska asiaa alun perin käsitelleeseen tuomioistuimeen oli saapunut henkilö, joka oli väittänyt edustavansa vastaajaa.

Ensimmäinen ja toinen kysymys

22 Ottaen huomioon kolmanteen kysymykseen annetun vastauksen, ensimmäiseen kysymykseen ei ole tarpeen vastata.

23 Toisesta kysymyksestä on todettava, että vetoaminen oikeusjärjestyksen perusteisiin, mistä määrätään yleissopimuksen 27 artiklan 1 kappaleessa, "voi olla mahdollista ainoastaan poikkeustilanteissa" (tuomioistuimen toimivallasta ja tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla tehtyä sopimusta koskeva mietintö, EYVL 1979, C 59, s. 1 ja 44). Tämä ei kuitenkaan ole mahdollista silloin, kun kysymys on ratkaistava erityisen määräyksen, kuten 27 artiklan 2 kappaleen, perusteella (ks. 27 artiklan 3 kappaleen osalta, asia 145/86, Hoffmann, tuomio 4.2.1988, Kok. 1988, s. 645, 21 kohta).

24 Edellä esitetyn perusteella myöskään toiseen kysymykseen ei ole tarpeen vastata.

Oikeudenkäyntikulut

25 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Saksan ja Kreikan hallituksille sekä Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto)

on ratkaissut Hoge Raad der Nederlandenin 10.3.1995 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

Tuomioistuimen toimivallasta ja tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27 päivänä syyskuuta 1968 tehdyn yleissopimuksen, sellaisena kuin se on muutettuna Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä 9 päivänä lokakuuta 1978 tehdyllä yleissopimuksella, 27 artiklan 2 kappaletta sovelletaan tuomioihin, jotka on annettu sellaista vastaajaa vastaan, jolle haastehakemusta tai vastaavaa asiakirjaa ei ole annettu asianmukaisesti tiedoksi hyvissä ajoin ja joka ei ole ollut oikeudenkäynnissä pätevästi edustettuna, kun tuomioita ei ole annettu yksipuolisina, koska asiaa alun perin käsitelleeseen tuomioistuimeen oli saapunut henkilö, joka oli väittänyt edustavansa vastaajaa.

Moitinho de Almeida Gulmann Edward

Jann Wathelet

Julistettiin Luxemburgissa 10 päivänä lokakuuta 1996.

R. Grass

kirjaaja

J. C. Moitinho de Almeida

viidennen jaoston puheenjohtaja